

szerkesztőségéhez *Barsmegyéből* küldettek be rovarok, melyeket a szerkesztőség a földművelési minisztérium elé terjesztett, s melyeket a minisztérium a magyar-óvári gazd. intézet által meghatározatott. Az illető hivatalos közlés, mely a „Nemzeti Hírlap“ f. é. június 11-ki 520—159-dik számában megjelent, *Zalamegyét* mondja a rovar helyének. A Zentáról ugyan e lap útján került megrontott gabonáról a jelentés határozottan mondja, hogy a kárt a *Thrips cerealium* okozta.

A m. nemzeti muzeumba ellenben Szalontáról beküldetett egy

Physopoda, mely a búzán nagy mennyiségben élt, de a mely nem *Thrips*, hanem *Phlaothrips*. Azt hiszem, hogy a kártékony rovarokról keletkező félben lévő könyv, s így a gazdaság érdeke, valamint mind azon zoológusoké is, a kik a rovarkárok megfigyelésével foglalkoznak, megkivánná, hogy a helyre nézve fennálló ellenmondás helyreigazítottassék, s közöltessenek azon jegyek is, a melyek után határozottan felismerhetjük a *Thrips cerealium* által okozott kárt.

Doroszló, 1876. június 24-ikén.

HERMAN OTTÓ.

XXIV. A VIRÁGDIVAT ÉS A DIVATVIRÁGOK.

(Befejező közlemény.)

(III.) A kétszikű növények közül a levélnövényekhez legközelebb sorakoznak a Begonia-félék, melyeket szivalakú, de nem részarányosan kifejlett leveleik kedvéért mintegy 200 fajban művelnek s honunk kisebb városában is több fajban láthatók. Ezek a díszkertészetben úgy alkalmaztatnak, mint nagyobbserű zeneszerzeményben a disharmonia, hogy az összhangzat a hallgatót annál kedvesebben lepje meg.

Az eddig felsorolt családok a dísz- vagy levélnövények legjelentékenyebb képviselői; találkozunk azonban kisebb családokkal vagy fajokkal, melyek szintén csak leveleik végett ápoltnak. E kisebb fajok között jelentékeny helyet foglalnak el Dioscorea-félék. Csodálkozunk kell azon, hogy az egymáshoz hasonló szíves tojásdad-alakú levelek részint az érezés, részint a zöld, vörös, fehér és barna színezés, részint a fém- és gyöngyfény változatosságánál fogva annyiféle felületet képesek öltetni; s ezen természetes pompát még fokoztatni lehet a növényházak melege, nedvessége

és árnyéka által. Pedig e növények a forró földön lakóinak krumplijai; s mily főrangú nemességgel díszlenek a gazdagok üvegházaiban! S épen ebben fekszik a mai növény- és virágművelés legnemesebb vonása, hogy demokratikus szellemmel mind azt érvényre emeli, a mi arra méltó, s az őt megillető helyre ülteti. Virágjai végett azonban az épen említett növénynemet nem volna érdemes tenyészteni. Ugyanaz áll a Haemadiction-ról és a Cissus-félékről is. Leveleik gyönyörűek, virágjuk ellenben igénytelen; de mint kúszó növények igen becsesek. Így önkényt a kúszó növényekhez értünk, melyeknek jelentékeny szerep jutott a falak, oszlopok, fatörzsök befedésében.

A régiek majdnem kizárólag a Lonicerát, a borostyánt, a komlót és fanzárt használták, s ezek itt-ott még most is jól betöltik helyüket. De mennyivel szebb és sűrűbb lugost alkot az Aristolochia Siphon és tomentosa, különösen pedig az Ampelopsis quinquefolia, melynek ősz felé megpirosodó levelei az éjszakai-amerikai virány pompás színváltoz-

tatását juttatják eszünkbe, melyért minden yankee rajong. Ezeken kívül szép eredménnyel alkalmazzák a déleuropai *Periploca graeca*-t és *Jasminum fruticaust*, nem különben a Madagaskar-ból származó, bőrnemű levelekkel és illatos, ernyős virággal díszlő „viaszkvirágot” (*Stephanotis floribunda*)*, különösen pedig kúszó rózsabokrokat és a *Wisteria chinensis*-t. Ez utóbbi szép levelei és igen illatos és pompás, kékszinű virágfürtjei által hódít; míg az előbbieket egészben véve hatnak igen kedvesen. Ezek és a hasonló kúszó növények mindinkább kiszorítják a díszkertekből a régekte alkalmazottakat.

Egészen más természetűek azon levélnövények, melyekkel a műkertész mintegy festeni szokott. A kertészetnek ez a neme annyiban jogsult, a mennyiben nem épen szőnyegeket, hanem oly alakokat és ékítményeket alkot, melyek a nézőt kedvesen lepik meg. A kertészet ez ágában különösen szükséges, hogy minden képzelhető szín rendelkezésünkre álljon, s itt épen a legjelentékenyebb virágú *Amarantaceák* és *Chenopodiaceák*, a paréjok foglalják el az első helyet. Mily pompás ellentéteket látunk, ha egy *Canna*-csoport közül *Ricinus* vagy óriási kender magaslik ki, s a csoportot sötétpiros japáni *Amarantus melancholicus*, indiai *Tricolor* vagy közönséges piros paréj (*Atriplex hortensis*, kérti maglapél, vörös spinát) szegélyezi.

A legtávolabb és legközelebb eső vidékek növényeit csoportosítják, hogy együttes hatásuk annál meglepőbb legyen. Ezt különösen a vízmedenczékben ápoltnövényeken tapasztalhatjuk. A 40-es évek elején Sir Robert Schomburgk Guianából áthozta a *Victoria* régiát, a vízi

* Nálunk viaszvirág név alatt a *Hoya carnosá*t értik. SZERK.

növények királynőjét és több helyen emeltek viktoriaházakat; de mint-hogy e növény kényes, és eltartása sokba kerül, lassanként más vízi növényekre fordult a figyelem: a honi sárga és fehér virágú vízi rózsával (*Nuphar luteum*, *Nymphaea alba*) egybeállították a szinkép színeivel díszlő *N. coerulea*, *gigantea*, *acutifolia* és *rubra* fajokat, s ezekből *Bouché*, a berlini fűvészkert igazgatója, kereszteződés által számos korcsfajt nevelt, melyek rózsá- és biborszínűek. Mily pompa és színgazdagság! Ezekkel legközelebb rokon a paizs-levelű *Nelumbium-család*, melynek legrégebb képviselője a költők által sokszor megénekelt nilusi *Lotos*-virág. A jelenkor kertészetének legszebb vívmánya, hogy e növények által rózsákat tud varázsolni a víz tükrére, s ezzel a természetbarát keblében oly érzelme- ket éleszt, minőt az indiánok és egyiptomiak között, mythosaik szerint a *Lotos* ébreszthetett. Különben a *Nymphaeák* nem az egyedüli növények, melyek a víz ölében működő termelő erőről meglepő alakokban tesznek tanúbizonyságot. Alig csilapodott le a *Victoria* által felcsigázott kedély, már is 1855-ben a forró égöv új csodaszülöttje jelent meg, a csodálatra méltó *Ouvirandra fenestralis*, Madagaskarból Angliába átültetve. Különös, hogy Aubert Dupetit-Thouars a francia fűvész és utazó e növényt már a 18-ik század vége felé felfedezte ama különös szigetóriáson, s ugyancsak egy francia fűvész *Persoon* másod ízben felfedezvén *Hydrogeton fenestralis*-nak nevezte el, s mégis 20 évvel ezelőt mintegy új csodaként tünt fel Európában.* Az *Ouvirandra* pe-

* Hasonló történt a *Victoria* régiával is, melyet legelőször Haenke Tadeus írt le, midőn 1801-ben a francia kormány megbizásából Peru természeti viszonyait tanulmányozta s a Rio-Mamoreben, az Amazon egyik mellékfolyójában, e csodálatos növényre bukkant.

dig nem más, mint úszó hídőr-féle (Alismaceae) vagyis a közönséges vízi útifű vagy vízilapú néven ismeretes *Alisma Plantago* úszó rokona, melynek ellipsis-alakú, igen nagy levelei ritka szita módjára vannak keresztül lyukgatva, úgy hogy ablakrácszathoz hasonlítanak, s a szemléltől méltó csodálatra gerjesztik a természet alkotó erejének e különös megjelenésével.

Régibb idő óta ápolják üvegházakban a közép és déli Amerikából eredő pompás Gesneriaceákat, melyekhez az 1817-ben áthozott *Gloxinia speciosa* tartozik. Ez és igen számos más faj mind leveleik, mind virágaik pompája által magukra vonják a figyelmet s a leghálásabb melegeházi növények, a mennyiben elvirágozván és életműködésük megszakadván, télen át bár mily helyen eltarthatók, csak száraz és fagymentes legyen; tavasszal pedig melegben azonnal kihajtanak s annál inkább meglepnek színgazdagságukkal, a mennyiben számos korcsot is képeznek. Némileg ide tartozók a kankalin-félék is. Midőn Károly Ágoston weimári herczeg 800 tallér árú kankalin gyűjteményt (*Primula auricula*) rendelt, a virágkedvelők között igen nagy feltűnést okozott. Azóta a cifra kankalin több győztes versenytársra talált a *Primula chinensis*-, *Cortusoides*- és japonicában, mely utóbbi a primu-

lák királynőjének és a „favorite du jour“-nak nevezetik és tanúságot tesz a japániaknak évszázadok óta művészileg folytatott virágtenyésztéséről.

Nagy későn térhetünk csak át a kosborfélékre (Orchideae), melyek egy-kettő kivételével (*Anecochilus* és *Goodyera*) csak is pompás virágaikkal lepnek meg bennünket. De ezek azután oly nagyszerűek, alakra, színre, szerkezetre és balzsamos illatra nézve, hogy e tekintetben mindent felülmúlnak. Nem csoda, ha nagy kedveltségnek örvendenek; mindamellett nem válhatnak közönségessé, minthogy csak saját e czélra berendezett üvegházakban tarthatók; tenyésztőjük és ápolójuk hideg ég-aljunk alatt kénytelen idejét igen nedves és meleg üvegházban tölteni, mert csak ilyenben sikerül tenyésztésük. Azért e növényeket leginkább a páfrányfélékkel szokás egy helyen nevelni, hol egymás hiányait feledtetik; a pompás virágú kosborok ékítik amazok meglepő változatoságú leveleit, mire annyival inkább alkalmasak, minthogy természetüknél fogva ú. n. epiphyták vagy más növényeken tenyésző virágok, melyek táplálékukat leginkább a nedves levegőből merítik, miért meleg és nedves üvegházakban már meglehetősen elterjedtek. Hazánk díszkertészei bizonyára szintén ismerik; a budapesti fűvészkertben legálább több ízben gyönyörű virágzó példányokat láttam.

Az eddig tárgyalt divatvirágok, egy-kettőnek kivételével, csak melegegházban tarthatók télen-nyáron; hátra vannak még azok, melyek hidegházakban (frigidarium) töltik a telet, a nyarat pedig a szabadban, valamint azok, melyek hőmérsékletünket télen is kibírják a szabadban. Ezeknek a száma sem csekély s azért itt is csak a főbb csoportok kibőngészésére szoritkozhatunk. Első helyen áll közöttük a

Később Humboldt és Bonpland ugyanott találtak rá. 1827-ben D'Orbigny francia tudós Paraguay határán ismerkedett meg vele: 1832-ben Pöppig német tudós szintén az Amazon mellékágaiban találta meg, s „*Euryale amazonica*“ névre keresztelte. 1837-ben Schomburgk British-Guianában akadt e növényre s a londoni földrajzi társasághoz küldött jelentésében „*Nymphaea Victoria*“ néven írta le. Néhány évvel később azután Lindley e „csodálatos szépségű“ virágot Viktoria angol királynő tiszteletére „*Victoria regia*“ névre keresztelte, a mely néven jelenleg ismeretes.

SZÉK.

Kamélia, melyet Camelius jezsuita 1730-ban hozott Európába, s melynek egyszerű virágja lassanként szebbé fejlődött; 1792-ben kerültek elő a fehér és piros teltvirágú fajok, 1806-ban közvetlenül Japánból hozták a *C. japonicát* és *C. incarnatát*, s 1808-ban Chinából a *C. myrtifoliát*; ezeket követték a *C. Sasanqua*, a theacserjéhez hasonló kis virágokkal és a *C. reticulata*, reczés leveleivel és nagy, a bazsarózsához hasonló virágjaival. Ma már ezernél több különböző válfajt számlálhatunk. Mint a rózsák, györgyikék, szegfüvek s más virágoknál úgy itt is határozott igényekkel kezdtek fellépni, más szóval a kaméliánál is bizonyos eszmény után törekedtek a tenyésztők, a mely eszményt először Berléze abbé fejezte ki határozottan. 40—50 esztendő elegendő volt ezen eszményt megvalósítani, úgy hogy az olasz földön magból nevelt *Camelia Luisa Bartolini* inkább valami nagy, rózsás zománcú györgyikékhez hasonlít, mint a Theaceák egyszerű virágához. A szóban lévő virág, melynek levelei is üdék és szépek, tagadhatlanul első helyen áll valamennyi hidegházi növények között, annyival inkább, minthogy oly ködhomályos évszakban tündököl pompás virágjaival, midőn a virágzó növények úgy is igen ritkák, miért is a téli időszak különös kegyence, s kellő gondozás mellett lakószobákban is hálásan díszlik.

Az előbbeni virággal némi tekintetben versenyeznek a szintén kora tavasszal virágzó *Azaleák* és *Rhododendronok*. Az *Azaleák* részben örökzöld levelűek, s csak hidegházban vagy szobában tarthatók, részben elhullatják lombjukat, s ezeket a szabadban is lehet telelteni; mindakét csoport számos és változatos színű fajokban díszlik. Azonban ezeket jóval felülmúlják a

Rhododendronok, különösen mi-

óta az ifjabb *Hooker* himalayai utazása (1849—51) alkalmával a *Sikkim-Himalayáról* a legszebb fajt Európába hozta. E fajnak mindegyike egyszerű. Törzse, levele, virága, igen nagyra nő, mi annál nagyobb hatású, minthogy az erős, bőrnemű levélnek színe és visszája egyaránt igen ékes, s minthogy a nagy virág igen teljes és gyönyörű színezetű, úgy hogy oly hatást keltenek, mint a legaristokratikusabb növények. Az európai alpesi *Rhododendronok*, melyek a svájci utazót oly kedvesen meglepik, úgy viszonylanak amazokhoz, mint magok az Alpések az óriási Himalayához. Csodálatos, hogy e virág, mely eredeti lehelhelyén nagy és illatos virágú fává fejlődik, előttünk oly sokáig ismeretlen maradt, holott az Indiában lakó európaiak egészségük fenntartása végett gyakran időznek hazájában.

Ide sorozhatók a *Magnolia-félék*, melyek közül az Észak-Amerikából hozott *Liliodendron tulipifera* már régóta ékíti a díszkerteket és sétatereteket. Magok a *Magnoliák* e célra kevésbé alkalmasak, minthogy nálunk a tél hidegét ki nem bírják, a nagy fák beépítése pedig igen költséges; azonban a *Comoi* tó melletti kertekben már igen szép példányokat láthatunk.

E hidegházi növényektől lényegesen eltérnek az igazi ákác-félék; hazájuk bozótjai és tüskés cserjéi. Némelyek tülalakú, mások keskeny és hosszúkás levelűek; de ezek nem is levelek, hanem csak laposan kiszélesedő ágak, ú. n. „*phylloodium*“-ok, melyek függélyesen állva, élöket a nap felé fordítják, úgy hogy árnyékot alig vetnek; csak csekély részüknek vannak szépen osztott levelei s mindannyian, ha virágoznak, meg vannak nyakva sűrűn álló sárga virággömböcskéikkel. 30—40 év előtt csak egy-két faj volt ismeretes Új-Dél-Walesből: az *A. verticillata* és *armata*; azóta

Ausztáriból majdnem 200 fajt hoztak be. Hazájukban kietlen, terméketlen pusztákat fásítanak be, üveg-házainkban a legszerényebb helyen összecsúfolva is jól tenyésznek. Ugyancsak Ausztráliából került Európába az Eucalyptus is; természetére nézve hasonlít az ákácshoz, olajfa vagy fűzfa-féle levelekkel és a hársra emlékeztető kénsárga virágokkal; de a zárt helyen való tenyésztésre éppen nem alkalmas, mert roppant gyorsan nagyra nő. (V. ö. Természettudományi Közöny, 78-ik füzet, 71-ik lap.) A többi hidegházi cserjék, Polygala, Diosmea, Pittosporum, Proteaceák, Ericaceák, sőt a legrégebbi Ericaceák is, jellegüket híven megtartották. Az ékül és díszítésül szolgáló cserjék közül röviden felemlítjük a Fuchsiát, Hortenziát, Passiflorát és a Tropaeolum családot. Ez utóbbiról megjegyezzük, hogy a Tr. majus 1684 óta művelve, nálunk is a köznép kunyhójáig elterjedt s a díszkertekből már-már kiveszni kezdett, midőn az egyévi pajzsalakú levelekkel és rikitó narancssárga virággal díszlő Tr. majus és minus oly rokonokkal szaporodott, melyek évelők, újasan oszlott levelekkel s oly pompás színekkel, melyeket e családnál azelőtt sejtetni sem lehetett; így a Tr. Lobbianum tüzes piros, a Tr. Moritzianum téglavörös, míg a Tr. tricolor mindakettőnek színét egyesíté és citromsárga szíromleveleket fekete szegélylyel csatolt hozzá, míg a Tr. azureum az ég kék színében ragyog. Természetes, hogy ily pompa mellett a régibb fölfutócskákknak (Ipomöa, Euremocarpus, Thunbergia, Maurandia, Loasa stb.) bukniok kellett.

A Pelargonium régóta kedvelt virág s századunk elején mintegy 200 fajt művelték, melyek jobbara a Jöreménység fokáról, csekély részben a Kanári és Szt.-Ilona szigetekről származtak. A virág többnyire

egyforma s e tekintetben nem sok hasznukat lehetett venni. Azonban igen változatos leveleik miatt több figyelmet érdemelnének, mint a milyenben részvéltek. Leveleik a kör alaktól kezdve szivesek, tojásdadok, patkóalakúak, karélyosak, metszetek, osztottak, czimpásak, mint némely fészkesek vagy az ernyősök levelei. A fajok annyira összekuszáltak, hogy csak főbb csoportokat lehet megemlítenünk. Egyik részüket nagy virágjuk végett művelik, másik csoportjukat a kicsiny, de változatos rajzokkal ékített virágok jellemzik, a harmadikat szagos, a negyediket szabálytalan alakú, szépen díszített leveleikért kedvelik, — mindannyian cserépnövények. Hasonló különbséget lehet tenni a szabadban művelhetőkn is. Ezek között igen kitűnnek és a gyepszőnyegek élénkítésére igen alkalmasak az angolul ú. n. „Skartet“-ek szép lombbal és piros, rózsaszínű és fehér, gyakran teljes és nagy ernyőjű virágokkal.

Felette elterjedt és sokféle használatnak örvend a japáni eredetű Chrysanthemum indicum, mely Japánban minden kertben és házban változatos nagyságú és színű üres és teljes virágokkal találhatik. Európában szintén oly kedvelt és elterjedt, mert kerti dísznek és bokréta egyaránt alkalmas. Sőt a szobában élénk színeivel s bokros természetével szintén igen helyén van, ép úgy mint a Kanári szigetekről származó Cinerariák. A fészkesek közül említést érdemelnek még a senecio-félék. A honiak is szép termetű, többnyire élénksárga színű növények, a külföldiek közül pedig némelyek nagyon kitűnnek. Az őszirózsák (Aster), a különféle szalmavirágok (Helichrysum bracteatum, aransárga; H. macranthum, vörös virággal) a gyöngyike (Georgina) és a napraforgó vagy tányérrózsa-félék (Helianthus) szintén ide tartozó,

részint már említett, részint ismeretes dísznövények.

A virágjaik által kiváló dísznövények közül ide sorozható a nálunk is nagyon elterjedt bazsarózsa-féle (*Paeonia officinalis*), melyet a fás természetű *P. arborea* egészen háttérbe szorít. A nálunk művelt válfajok a pázsitzöngyegek legszebb ékei, pedig milyen kis fácskák; Chinában, hol nemzeti kedvencz virág, Fortune elbeszélése szerint a mandarinok kertjeiben oly nagy fákat (*moutanwha*) lehet látni, melyeken 300—400 virág van, s ezek szemlélésében sokan a legnagyobb boldogságot lelik. Japánban állítólag kék és sárga virágúak is vannak, míg Európában a fennebbin kívül csak egy-két más faj (*P. albiflora*, fehér, *P. tenuifolia* gyöngédlevelű bazsarózsa) örvend általánosabb elterjedésnek.

Mint az előbbeni nemnél, ép úgy a Dákotka-féléknél (*Gladiolus*) is újabb és szebb fajok foglalták el a honi *Gladiolus communis* helyét, melyek közül különösen a *Gl. psittacinus*, *cardinalis*, *floribundus* és számos korcsképződéseik tűnnek ki. Az ősrégi lilium hasonló módon több és kiváló faj behozatala által újabb lendületet nyert. Nagy figyelmet gerjesztett, hogy csak egyet említsünk, a japániak által a bécsi világtárlaton nagy mennyiségben árult *L. auratum*, melynek nagy, csillagalakú virága fehérségre nézve az elefántcsonttal vetekedik és karmazsin-vörös pettyekkel s minden szíromlevele közepén egy sárga csíkkal van díszítve. Egyetlen egy virág betölti illatával az egész szobát, miért a japáni hölgyek ezt különösen kedvelik. Mint a liliumok a nyár ékei, úgy a sáfrány-félék tavasszal ékítik a kertet, mi annál inkább említésre méltó, minthogy számos válfajaik a honi, hegyes vidéken található *Crocus vernus*-nak köszönik eredetüket, holott tudva lévő dolog, hogy az alpesi növények a síkságon

rendesen ki szoktak veszni, hiányozván az őket éltető sűrű köd és mindennapi harmat. A természet arról is gondoskodott, hogy az ősznek szintén meg legyen a maga éke, azonban a kertészek és virágtenyésztők eddig még nem igen figyeltek ezen útmutatásra, minthogy az őszi kikirics nálunk nagyon is közönséges; ha e színváltozásra és teljes virágok képzésére már természetes lelhelyein is hajlandó növényt Chinából vagy Japánból kellene behozni, eddig már csodákat műveltek volna vele. Az alpesi virágokkal együtt említhetjük még a honiak között a fürtszirmot (*Cyclamen europeum*, havasi ibolya) és a délamerikai *Cordillerakon* honos, nálunk számos fajban és korcsokban művelt *Calceolariát*, mely latin nevét cipőhöz hasonlító alakjától nyerte. Ugyancsak a délamerikai pampák és praeriekből származik a száraz gyepszöngyet oly eleven piros színnel díszítő *Verbena melindris*, a vanília illatú *Heliotropium peruvianum* és az általános elterjedt, nagy virágú és tömeges ültetés által is szembeszökő *Petuniák* (*Petunia nyctaginiflora*, *intermedia* és *violacea*) és mellékesen jegyezzük ide, hogy a csucsor-félék közül magányos ültetésre némely nagy dohány- (*Nicotiana*) és Redőszírom- (*Datura*) fajok igen alkalmasak. A *Petunia* társaságában találjuk a változatos élénk színű *Phlox-féléket*, melyek Észak-Amerika délibb részeiből hoztattak be; ugyanonét származnak a szép *Oenotherák*, *Cupheák*, *Gilleniák*, *Nemophilák*, *Phaceliák*, *Cosmanthák*, *Monardák*, *Eschscholtziák*, a *Collinsiák* és a *Mimulus*, a *Dodekatheon*, *Lobeliák*, bokrosodó *Asterek* egész serege, a *Calliopus*, *Rudbeckia* és *Coreopsis*, sok napvirág, a *Gaillardia* és *Lasthenia*, sok *Solidago*, *Phytolacca* és más a szabadban tenyésztett virág. Mind ezeknek, mind a többi, jobbára a szabadban díszlő virágoknak csak

névszerinti felsorolása is felette nagy helyet igényelne, különben is sorozatuk évről évre változik, minthogy jobbadán igen rövid éltű növények.

A hosszabb éltű, kövérlevelű növények, a cserjék és fák kevésbé vannak alávetve a változó divat széleleinek; azonban ezeknél is tapasztalhatunk folytonos haladást.

A kövérlevelű növények között első helyen áll a kaktuszok családja; az ide tartozó fajok sajátosság alakjuk miatt inkább a dísznövényekhez sorozandók, noha otromba törzsükön megjelenő aetherikus gyöngédségű virágjukkal tündéries hatást gyakorolnak. Azért általában elterjedtek, a felső olaszországi kertekben már imposans nagyságban láthatók s az északibb ég napfényében is gyönyörködhetünk bennök, ha télen át száraz helyen, enyhe melegben őriztetnek.

Hasonlót mondhatunk az Aloë és Agave családjairól; az előbbeni meleg, az utóbbi hideg helyen teletelhetők; mindkettő valóban imposans dísznövényeket szolgáltat. Az Agave americana, az ú. n. „százéves aloë“ 1516 óta ismeretes európai kertekben, 1583-ban Pisában, 1586-ban Florenczben virágzott, s azóta a Középtenger mellékein annyira elterjedt, hogy péld. Olaszországban honosnak tekintik, hol oly áthatlan sövényeket képez, melyeken az ágyugolyó ereje is megtörik (!) s melyen keresztülhatolni teljesen lehetetlen. Délről északfelé is elterjedt s annyira ismeretes díszvirág, hogy bádogból is utánozzák, hogy télen át is kapuozlopokat stb. díszítsen. Jelenleg számos fajtát művelik s Jakobi 1867-ben 134 fajt különböztetett meg. Virágzatuk is nagyszerű, mely még a napi lapok figyelmét sem kerüli ki. 5--6 méter magas, gyorsan fejlesztett kocsányon 10—14000 virágot lehet számlálni. Más ide tartozó nemek: a Fourcroya, Beschorneria, Doryanthes

hasonló nagyszerűség által tűnnek ki, minőt csak kevés más családban lehet találni, péld. Yucca, Dracaena és az ausztráliai Phormium.

Említést érdemelnek e helyütt még az afrikai fűtejfélek (Euphorbiaceae), melyek természetben annyira hasonlóak a kaktusz-félékhez, hogy a növénytanban járatlan utazók által amazokkal egyenlőknek vétetnek, azonban nem virágzó állapotban is könnyen felismerhetők sűrű tejnedvük miatt. A fűtej-félék Afrikában oly áthatlan tuskés sövényeket képeznek, mint előbb az Agaveről mondtuk. A szintén Dél-Afrikában honos Stapelia családnak pompásan színezett virágai vannak ugyan, hanem a szó szoros értelmében „dögvirág“, mely az egész környezetet járhatatlanná teszi, miért díszkertekben nem tűrik. Más ide tartozó családok közül említjük még a nagyon elterjedt, csillogó színű virággal bíró kis Portulacát. A honi növények közül egyes kövérlevelűek megőrzik az őket illető helyet, különösen mint sziklacsoportok ékítői, péld. a Sedum (szaka), Sempervivum (fülfű) és Saxifraga fajok, noha az északamerikai Sedum pulchellumban ezeknek is győztes versenytársuk akadt.

A fentebbiekben vázlatosan érintett virágcsaládok magukba foglalják, mit a fejlett izlés jelenleg a parkok díszítésénél alkalmazni szokott; meg kell még megemlékeznünk, bár nagyon röviden, azon elemről is, mely a park törzse, teste: a cserjékről és fákról, melyek csak annyiban eshetnek a divat kérdése alá, a mennyiben számuk folytonosan szaporodik új fajok behozatala által, melyek a régiebbeket kissé visszaszorítják ugyan, de teljesen elnyomni soha sem fogják. Mint a virágápolás, úgy a kertek befásítása is kosmopolitikus. Göppert számitása szerint 1852-ben Németország összes kertjeiben 40.000-nél

több növényfajt műveltek, s ezek között volt 1400 faj cserje és fa, mely a szabadban telet, bele nem számítva 1100 válfajt, a rózsákat és gyümölcsfákat. Ezekkel együtt, számítván rózsát, 1500 szőlőfajt, 1200 körtefát, 1500 szőlőfajt, 350 cseresnye s meggyfajt, 200 szilvafajt, 30 barackfajt, 250 köszmétéfajt, 30 faj ribizlit és 20 málnafajt, összesen 9580 faj és válfaj fa és cserje műveltetnék s ezek között mintegy 200 faj a honi növényekhez tartozik. 1865-ben pedig Jaeger H. („Die Ziergehölze der Gärten und Parkanlagen“) 1684 valódi fajt sorol fel, melyek a rózsza és szederfélék levonásával 1619-re apadnak. Tehát 10 év előtt kerek számmal 1400 külföldi fát és cserjét műveltek a németországi parkokban; ezek közül a múlt század végén csak 544 volt ismeretes, jelen századunkban tehát kerek számmal 900 fajt hoztak be; a múlt század előtt ellenben igen kevés cserje és fa hozatott be. Így péld. az orgonafa, illetőleg cserje (*Syringa vulgaris*) 1562-ben hozatott Konstantinápolyból Bécsbe, 1575-ben ugyanoda ültették át Keletről az első vadgesztenyefát (*Aesculus*), Éjszak-Amerikából hozták át Európába 1711-ben a piros virágút, 1764-ben a sárga virágút; 1640-ben került ugyancsak Észak-Amerikából Európába az első akácza (*Robinia Pseudo-Acacia*), csak 1743-ban a második faj (*R. hispida*) és 1797-ben a harmadik (*R. viscosa*); ez utóbbit megelőzte 1777-ben a nagylevelű *Catalpa Syringaefolia* Északamerika déli részeiből és csak 1820-ban hozták Japánból a hasonló *Paulownia imperialis*, 1833-ban *Deutzia*kat, 1845-ben, a *Forsythia*t és *Weigelia*t.

Hogy mily hatást és átalakítást gyakoroltak a behozott külföldi cserjék és fák, azt könnyen beláthatjuk. Csak egy esetre irányszom a figyelmet. Magyar alföldünkön jelenleg a legelterjedtebb és leghálásabb fa az

akácza (*Robinia Pseudo-Acacia*), ugyannyira, hogy szívesen hajlandók lennének azt honi fának tekinteni; most alig tudjuk elképzelni, minő lehetett az akác borította vidék csak 200 évvel ezelőtt? Mily megbecsülhetetlen e tekintetben az újabb időben behozott bálványfa (*Ailanthus*) is, mely, mint az előbbi, a futóhomokbuczkán is szépen díszlik, pedig fája szintén tartós és jó szerszámfát ad. (L. Természettud. Közlöny, 1871. 21- és 22-ik füzet.)

A szabadban telettethető fák és cserjék összesen 38 családba soroztatnak s ezek közül 11 külföldről hozatott be, ú. m.: 1. *Magnoliaceae* (*Magnolia* és *Tulipánfa*); 2. *Xanthoxyleae* (*Xanthoxylon*, *Ptelea* és *Ailanthus*); 3. *Terebinthaceae* (*Rhus*, Szömörce csak Németországra nézve külföldi, mert hazánk déli részeiben honos); 4. *Hypocastaneae* (vad-gesztenye); 5. *Ampelideae* (Szőlő és *Ampelopsis*); 6. *Philadelphaeae* (török *Jasmin* és *Deutzia*); 7. *Caesalpiniaeeae* (*Geditschia*, — *Tövisfa*, *Krisztusfa* — *Cassia*, *Cercis*); 8. *Bignoniaceae* (*Catalpa*); 9. *Calycantheae* (*Calycanthus*); 10. *Juglandaeae* (*Diófa* és *Carya*); 11. *Plataneae* (*Platánfa*).

Ezekkel, valamint a honi fákkal és cserjékkel a legkülönbözőbb igényeket lehet kielégíteni, vonatkozának azok termetre, lombra, törzsre, színre vagy más egyébre. Nemében egyedüli a vadgesztenye, mely újjasan összetett leveleivel bokréta-szerű virágzatot egyesít. E tekintetben legközelebb állnak hozzá a *Catalpa* és *Paulownia*, csakhogy ezek levelei osztatlanok, mely tünemény minden körülmény között imposáns marad. Szárnyasan osztott levelűek a hüvelyesek, *Xanthoxyleák*, a Szömörce és *Diófa*, hármas levelekkel a *Cytisus*-fajok és *Ptelea*, karélys alakkal a *Platán*- és *Tulipánfa*, különösen pedig a *Juhar-félék*; ép-szélű levelekkel sok családban ta-

lálkozunk, míg a tölgyfafélék sajátosságosan kikanyarított leveleikkel egyedül állanak. Számos kedvelője van épen napjainkban a fenyűféléknek, keskeny, tűalakú, jobbra örökzöld leveleikkel. Ha a fák virágjaik által kevesebb hatást gyakorolnak is, annál meglepőbb azon sajátosságos természet, melyet a szomorúfűz-, szomorúkörös-, ákác-, a szil- és nyírfában annyira szeretünk. Ezekkel elentétet képeznek a karcsú, sudár szilfa, bikkfa, nyárfá stb. míg a gömbalakú ernyős ákác a kertészeti művészet legfényesebb tanúbizonyossága. A vérszínű lombról már tetünk említést, itt csak megjegyezzük, hogy nem csak piros levelű mogyoró, hanem hasonló színű levelekkel ékes bikk, szilfa, tölgy, borbolya, juharfa stb. is van, valamint fehér pettyes

levelek előfordúlnak a juhar-, éger-, nyír-, bikk-, kőris-, tölgy-, kecskefűz-, piros gesztenye-, gesztenye-, gyűrűcse-, galagonya-, körte, alma-, szilva-, ákác-, egres stb. fákön és cserjéken is. Az efféle eltérések állandósítása és kellő felhasználása a jelenkor kertészetének főérdeme.

Ily szempontokat kell követnünk, ha a fák, virágok és levélnövényekben uralkodó divatot megérteni és méltatni akarjuk. Hogy a tárgyba mélyebben behatoljunk, azt terünk és olvasó közönségünk nem engedik. A közlöttekben legalább vázlatos képét találjuk korunk e divatának, törekvésének és haladásának, a mennyire legalább e szűk keretben a feldolgozandó anyag roppant kiterjedése mellett lehetséges.

Közli: DR. BARTSCH SAMU.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

ÁLLATTAN.

(Rovatvezető: KRIESCH JÁNOS.)

(II.) A REMETE-RÁK ÉS A TENGERI RÓZSA. — Bizonyára nincs érdekesebb és háladatosabb dolog, mint az állatok életviszonyainak tanulmányozása; sokszor bámulatra ragadja az embert, hogy némely állat miképp játszsa szerepét a létért való küzdelemben, melynek minden élő lény egyaránt alá van vetve.

Itt nyílt harcban tör az állatok serege egymás ellen, míg amott a verseny nem oly szembetűnő; egyik a másikatól vagy a lakást, s a táplálékot vonja el, vagy pedig megfosztja azt a lélegzés és szaporodás lehetőségétől. Élethossziglan tartó társulatokat találálunk az állatorszámban, melyek nagyrészt vérrokonsági érzelteken alapúlnak; időnkénti szövetkezéseket bizonyos célközeli elérésére. Az állatorszámban van sokféle baráti viszony is, melyeknél fogva

egészen különböző, nem rokon állatok, életüket föltételező, vagy elősegítő „közös ügyek“ alapján egyesülnek. De találni az állatok közt még szorosabb barátságokat is, a melyek, úgy látszik, csakis az egyik fél anyagi érdekein alapszanak; oly barátságok, melyek kapcsolatban az erősebb a gyengébbet a legfinomabb gonddal ápolja és azon igyekszik, hogy életét, a mennyire lehet, élvezetessé, kedvelté tegye, noha emez, a mint látszik, a sokféle szolgálatot semmiképp sem igyekszik viszonzni.

Efféle barátsági viszonyt ír le V o g t Károly. A két jó barát nem más, mint egy remete- vagy Bernát-rák (Pagurus) és egy Adamsia nevű tengeri róza vagyis actinia.

A Bernát- vagy remete-rákról ki ne hallott volna már? E tengeri rák lágy potrohát (farkát) üres csiga-

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.